# درس ۱۳: در انتظار ظهور

## مفاهیم آموزشی

**هدف درس:** تبیین اعتقاد به «موعود» و «منجی» و نحوهٔ اثر این عقیده بر زندگی انسان‌ها

ـ عقیده به «موعود» و «منجی» در اسلام و به خصوص در تشیّع، اعتقادی عمیق و استوار است.

### آیندهٔ تاریخ

زندگی انسان‌ها همواره صحنهٔ مبارزهٔ حق و باطل بوده و هست:

ـ جبههٔ حق: خداپرستانی حضور دارند که در راه عدالت و دفاع از حقوق محرومان و مستضعفان تلاش کرده‌اند.

ـ جبههٔ باطل: خودخواهان و خودپرستانی بوده‌اند که شرک و ستمگری پیشه ساخته و برای رسیدن به امیال خود، از انسان‌ها بهره‌کشی کرده‌اند و فساد و بی‌بندوباری را رواج داده‌اند.

خداپرستان معتقدند که چون خداوند حکیم، جهان را اداره می‌کند، جامعهٔ بشری بالاخره به سمت کمال خواهد رفت و حقّ و عدل بر باطل و ظلم، پیروز خواهد شد و ادارهٔ جهان به دست حق‌طلبان خواهد افتاد.

### موعود و منجی در ادیان

وعدهٔ الهی در آینده: پیروزی حق بر باطل در آیندهٔ تاریخ

ـ پیامبران الهی، برای تحقق این وعده از یک طرح الهی سخن گفته‌اند.

ـ یک رهبر و ولیّ تعیین شده از جانب خداوند ظهور می‌کند و حکومتی عادلانه در جهان تشکیل می‌دهد.

ـ این عقیدهٔ اصلی همهٔ پیامبران الهی است، ولی تعلیمات همهٔ پیامبران، جز پیامبر خاتم دستخوش دگرگونی شد؛ اما با وجود این، همهٔ پیروان ادیان در یک اصل اتفاق نظر دارند:

اصل الهی بودن پایان تاریخ و ظهور ولیّ خدا برای برقراری حکومت جهانی

همکاری پیروان پیامبران، سبب نزدیکی و همدلی حق‌طلبان و مانع توطئه‌های ستمگران می‌شود.

### موعود در اسلام

امام مهدی (ع) از نسل پیامبر اکرم (ص) است.

اهل سنّت: امام «مهدی» (ع) از نسل پیامبر اکرم (ص) و حضرت فاطمه (س) است و هنوز به دنیا نیامده است.

شیعیان: دوازدهمین امام و فرزند امام حسن عسکری (ع) است.

و نیز معتقدیم ایشان با توجه خاص خداوند، به حیات خود ادامه می‌دهد، تا اینکه به اذن خداوند ظهور می‌کند و حکومت جهانی اسلامی را تشکیل می‌دهد.

فایدهٔ مشخص بودن پدر و مادر امام زمان (ع):

مردم، فریبِ ماجراجوی فریبکاری که خود را مهدی موعود معرفی کند نمی‌خورند.

فواید اعتقاد به زنده بودن آن حضرت و حضور ایشان در جامعه:

اوّل اینکه:
- پیروان ایشان، امام خود را حاضر و ناظر بر خود می‌یابند.
- خواسته‌های خود را با امام خود مانند دوستی صمیمی در میان می‌گذارند.
- برای به دست آوردن رضایت ایشان، تلاش می‌کنند.

دوم اینکه: جامعه به صورت‌های گوناگون از هدایت‌های امام و از ولایت معنوی ایشان برخوردار می‌گردد.

**مسئولیت‌های منتظران:**
۱- تقویت معرفت و محبّت به امام
۲- پیروی از فرمان‌های امام عصر (ع)
۳- آماده کردن خود و جامعه برای ظهور
۴- دعا برای ظهور امام

@KonkurVIPBook

**۱- تقویت معرفت و محبّت به امام**

- معرفت به اینکه پیامبر و امام از پدر و مادر نیز برای مؤمنان مهربان‌ترند، محبت بیشتری نسبت به پیامبر و امام ایجاد می‌کند.

افزایش معرفت به امام عصر (ع) و تقویت محبتی که به دنبال آن می‌آید، وظیفهٔ هر مسلمانی است.

**دلایل ضرورت تقویت معرفت و محبت بدان جهت است که**
- عصر غیبت، عصر تردیدهاست.
- در این دوره، فتنه‌های گوناگون و اندیشه‌های رنگارنگ پیدا می‌شوند.
- این فتنه‌ها بی‌ایمانی را تبلیغ می‌کنند.

**از عوامل مؤثر در شناخت و محبت به امام زمان (ع)**
- شناخت جایگاه امام در پیشگاه الهی
- آشنایی با شیوهٔ حکومت‌داری ایشان به هنگام ظهور
- آشنایی با ویژگی‌های ایشان در سخنان معصومین (ع)

**۲- پیروی از فرمان‌های امام عصر (ع)**

- منتظر حقیقی در عصر غیبت، پیرو امام خود است و از ایشان تبعیت می‌کند.

**از دستورات امام زمان (ع)**
- مراجعه به عالمان دین
- عمل به احکام فردی و اجتماعی دین
- مقابله با طاغوت

**از علائم پیروی از امام عصر (ع)**
- تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت
- برکنار کردن حاکمان ستمگر

**۳- آماده کردن خود و جامعه برای ظهور**

- شخص منتظر، عصر غیبت را عصر آماده باش برای یاری امام می‌داند و خود را سربازی برای یاری آن حضرت به حساب می‌آورد.
- امام علی (ع) دربارهٔ کسانی که با امام بیعت می‌کنند، می‌فرماید: «امام با این شرط با آنها بیعت می‌کند که در امانت خیانت نکنند، پاک‌دامن باشند، اهل دشنام و کلمات زشت نباشند، به ظلم و ستم خون‌ریزی نکنند، به خانه‌ای هجوم نبرند، کسی را به ناحق آزار ندهند، ساده‌زیست باشند و بر مَرکب‌های گران‌قیمت سوار نشوند، لباس‌های فاخر نپوشند، به حقوق مردم تجاوز نکنند، به یتیمان ستم نکنند، دنبال شهوت‌رانی نباشند، شراب ننوشند، به پیمان خود عمل کنند، ثروت و مال را احتکار نکنند ... و در راه خدا به شایستگی جهاد نمایند».

هنگام ظهور آن حضرت، کسانی می‌توانند این ویژگی‌ها را داشته باشند که:

- در صحنهٔ فعالیت‌های اجتماعی و نبرد دائمی حقّ و باطل، در جبههٔ حق، حضوری فعال داشته باشند.
- با ایستادگی در مقابل شیاطین درون و برون، ویژگی‌هایی همچون شجاعت، عزت نفس و پاک‌دامنی را در خود پرورانده باشند.

**دو عامل پویایی جامعهٔ شیعه از دیدگاه برخی جامعه‌شناسان**
۱) گذشتهٔ سرخ: اعتقاد به عاشورا، آمادگی برای شهادت و ایثار
۲) آیندهٔ سبز: انتظار برای سرنگونی ظالمان و گسترش عدالت در جهان، زیر پرچم امام عصر (ع)

**۴- دعا برای ظهور امام**

- در انتظار ظهور بودن، خود از برترین اعمال عصر غیبت است ← (زیرا) ← فرج و گشایش واقعی برای دینداران با ظهور آن حضرت حاصل می‌شود.

لازمهٔ انتظار، دعا برای ظهور امام عصر (ع) است.

**نگاهی به جامعهٔ مهدوی**

- امام عصر (ع) زمانی ظهور می‌کند که مردم جهان از همهٔ مکتب‌های غیر الهی و مدّعیان برقراری عدالت در جهان ناامید شوند.
- با تشکیل حکومت امام عصر (ع) همهٔ اهداف انبیا تحقق می‌یابد.

**ذکر برخی از اهداف انبیا که با حکومت امام عصر (ع) تحقق می‌یابد**
۱) عدالت‌گستری: در جامعهٔ مهدوی، قطب مرفّه و قطب فقیر، طبقهٔ مستکبر و طبقهٔ مستضعف وجود ندارد.
۲) آبادانی: برکت و آبادانی همهٔ سرزمین‌ها را فرامی‌گیرد.
۳) شکوفایی عقل و علم: این دوران زمان کامل‌شدن عقل‌های آدمیان است.
۴) امنیت کامل: احساس ناامنی و ترس وجود ندارد و از دزدی اموال و ثروت دیگران خبری نیست.
۵) فراهم شدن زمینهٔ رشد و کمال: (از همه مهم‌تر)
انسان‌ها بهتر می‌توانند
- خدا را بندگی کنند.
- فرزندان صالح به جامعه تقدیم نمایند.
- خیرخواه دیگران باشند.

@KonkurPBook

## پیام آیات قرآنی

﴿وَعَدَ اللهُ الَّذینَ آمَنوا مِنکُم وَ عَمِلوا الصّالِحاتِ لَیَستَخلِفَنَّهُم فِی الاَرضِ کَمَا استَخلَفَ الَّذینَ مِن قَبلِهِم وَ لَیُمَکِّنَنَّ لَهُم دینَهُمُ الَّذِی ارتَضیٰ لَهُم وَ لَیُبَدِّلَنَّهُم مِن بَعدِ خَوفِهِم اَمنًا یَعبُدونَنی لا یُشرِکونَ بی شیئًا...﴾(نور، ۵۵)

**ترجمه:** خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، وعده داده است که حتماً آنان را در زمین جانشین [خود] قرار دهد، همان‌طور که قبل از آنان کسانی را جانشین [خود] قرار داد، و آن دینی را که برای آنان پسندیده است، به سودشان مستقر سازد و بیم و ترسشان را به امنیت مبدّل کند تا مرا بپرستند و به من شرک نورزند.

**پیام آیه:** اسلام، دین آیندهٔ جهان است و آیندهٔ تاریخ، به سود مؤمنان و شکست سلطهٔ کافران است.

﴿وَ نُریدُ اَن نَمُنَّ عَلَی الَّذینَ استُضعِفوا فِی الاَرضِ وَ نَجعَلَهُم اَئِمَّةً وَ نَجعَلَهُمُ الوارِثینَ﴾(قصص، ۵)

**ترجمه:** ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین، منّت نهیم و آنان را پیشوایان [مردم] قرار دهیم و آنان را وارثان [زمین] کنیم.

**پیام آیه:** خواست خدا بر این است که آیندهٔ زمین و رهبری مردم متعلق به مستضعفان خواهد شد.

﴿وَ لَقَد کَتَبنا فِی الزَّبورِ مِن بَعدِ الذِّکرِ اَنَّ الاَرضَ یَرِثُها عِبادِیَ الصّالِحونَ﴾(انبیاء، ۱۰۵)

**ترجمه:** به راستی در زبور، پس از ذکر (تورات) نوشته‌ایم که زمین را بندگان شایستهٔ من به ارث می‌برند.

**پیام آیه:** این وعدهٔ همیشگی خداوند است که بندگان صالح خداوند وارثان زمین خواهند شد.

### سؤال متن ۱۵۶

**۱- آیا اعتقاد به «موعود» و «منجی» فقط اختصاص به ما مسلمانان دارد؟** خیر، پیامبران الهی، از یک طرح الهی سخن گفته‌اند که روزی جامعهٔ بشری آمادهٔ پذیرش حق خواهد شد و یک رهبر و ولیّ تعیین شده از جانب خداوند ظهور می‌کند و یک حکومت عادلانه در جهان تشکیل می‌دهد به عبارتی همه در اصل الهی‌بودن پایان تاریخ و ظهور ولیّ خدا برای برقراری حکومت جهانی اتفاق نظر دارند.

**۲- مسئولیت ما تا زمان ظهور آن حضرت چیست؟** ۱- تقویت معرفت و محبت به امام (ع)، ۲- پیروی از فرمان‌های امام عصر (ع)، ۳- آماده کردن خود و جامعه برای ظهور، ۴- دعا برای ظهور امام (ع)

### تدبّر در قرآن ۱۵۷

**قرآن کریم، در ... :**

**در این آیات بیندیشید و بگویید چه آینده‌ای برای هریک از موارد زیر بیان شده است؟**

**۱- مؤمنین صالح** در زمین جانشین می‌شوند و دینشان مستقر می‌شود و ترسشان تبدیل به امنیت می‌گردد.

**۲- مستضعفین** در زمین پیشوا می‌شوند و وارثان (زمین) خواهند بود.

**۳- بندگان شایسته** وارث زمین می‌شوند.

**۴- دین حق** در زمین مستقر می‌شود.

### تفکر در حدیث ۱۶۱

**با توجه به ... :**

**مَن ماتَ وَ لَم یَعرِف اِمامَ زَمانِهِ ماتَ میتَةً جاهِلیّةً.**

**هرکس بمیرد و امام زمان خود را نشناسد، به مرگ جاهلیت مرده است.**

۱- مطالعه تاریخ زندگانی و سرگذشت ایشان، مانند: صبر، مردانگی، ایثار، تواضع، فرزانگی، شجاعت و ... که باعث جذبه و کشش خاصی به آن بزرگوار می‌شود.

۲- مطالعه و تفکر در سخنان آن امام؛ زیرا علاوه بر آن که باعث شناخت شخصیت ایشان می‌گردد، سرمایه بزرگی برای روح بشر به شمار می‌رود.

۳- شناخت خدا؛ چرا که با شناخت حقیقی خداوند، می‌توانیم انسان‌های راستین یعنی امامان (ع) را بشناسیم؛ زیرا آنان آیینه تمام نمای صفات خداوندی هستند.

۴- آشنایی با شیوه حکومت‌داری امام عصر (عج) به هنگام ظهور؛ چرا که هدف امام، «عدالت‌گستری» است و این مهم، جزء خواسته‌های تمام انسان‌هاست و می‌تواند جاذبه‌ای برای پیوستن مردم به آن حضرت باشد.

### اندیشه و تحقیق ۱۶۵

**۱- از دیدگاه قرآن ...؟** ۱- مؤمنان، ۲- بندگان صالح، ۳- مستضعفان، ۴- بندگان شایسته

**۲- معتقد بودن به ...؟** فرد منتظر، تسلیم وضع موجود نمی‌شود؛ به امید فردای روشن تلاش می‌کند؛ از یأس و ناامیدی سخن نمی‌گوید و ویژگی‌هایی همچون شجاعت، عزت نفس و پاک‌دامنی را در خود می‌پروراند.

**۳- این جمله را ...** . هدف و فلسفهٔ ظهور امام زمان (عج) اصلاح جامعه و گسترش عدالت در سراسر جهان است، بنابراین کسانی که می‌خواهند آن حضرت را در رسیدن به این منظور یاری نمایند، خود باید صالح باشند و برای اصلاح جامعه تلاش کنند و از این طریق شایستگی درک مُصلح را به دست آورند.

## پیشنهاد

**۱- یکی از دعاهای ... .** عهد با امام عصر (ع) در قالب دعا این چنین آمده است:
«اَللّٰهُمَّ اجعَلنی مِن اَنصارِهِ وَ اَعوانِهِ وَ الذّابّین عَنهُ وَ المُسارِعینَ اِلَیهِ فی قَضاءِ حَوائِجِه و المُمتَثِلینَ لِاَوامِرِه وَ المُحامِینَ عَنهُ و السّابِقینَ اِلَی اِرادَتِهِ وَ المُستَشهَدینَ بَینَ یَدَیهِ» یعنی با امام زمان (ع) عهد می‌کنیم که در زمرهٔ افراد زیر باشیم:
۱- یاران (اَنصار)، ۲- مددکاران (اعوان)، ۳- دفاع‌کنندگان (ذابین)، ۴- شتابندگان به سویش در برآوردن خواسته‌هایش (المُسارِعینَ اِلَیهِ فی قَضاءِ حَوائِجِه)، ۵- اطاعت‌کنندگان اوامرش (المُمتَثِلینَ لِاَوامِرِه)، ۶- مدافعان حضرتش (المُحامینَ عَنه)، ۷- پیشی‌گیرندگان به جانب خواسته‌اش (السّابِقینَ اِلَی اِرادَتِهِ)، ۸- کشته‌شدگان در پیشگاهش (المُستَشهَدینَ بَینَ یَدَیهِ)
**نکته:** اینکه عهد با امام، در قالب دعا مطرح شده به این دلیل است که از خداوند می‌خواهیم توفیق وفای به این عهد را به ما عنایت کند.
**۲- با توجه به ... .** انتظار مثبت: انتظاری است که فقط نشستن و اشک ریختن نیست بلکه ما باید خود را برای سربازی امام زمان (ع) آماده کنیم. سربازی منجی بزرگی که می‌خواهد با تمام مراکز قدرت و فساد بین‌المللی مبارزه کند، احتیاج به خودسازی، آگاهی و روشن‌بینی دارد. ما امروز وظیفه داریم در آن جهت حرکت کنیم تا برای ظهور آن بزرگوار آماده شویم.
انتظار منفی: اینکه این اعتقاد را وسیله‌ای برای تخدیر و سستی خود یا دیگران قرار دهیم. نباید فکر کنیم که چون امام زمان (ع) خواهد آمد و دنیا را پر از عدل و داد خواهد کرد، امروز وظیفه‌ای نداریم.

## ارزشیابی مستمر

**الف) احادیث: (۱ نمره)**

۱ بر اساس حدیث شریف «مَن ماتَ وَ لَم یَعرِف اِمامَ زَمانِهِ ماتَ میتَةً جاهِلِیَّةً.» چه عاملی باعث مرگ جاهلی است؟

۲ حدیث شریف پیامبر اکرم (ص) که فرمود: «...خداوند زمین را از قسط و عدل پر خواهد کرد، بعد از اینکه از ظلم و جور پر شده باشد.» مربوط به کدام‌یک از اهداف تشکیل حکومت امام عصر (ع) است؟

**ب) درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخّص کنید. (۰/۵)**

۳ همهٔ پیامبران در اصل الهی بودن پایان تاریخ و ظهور ولیّ خدا برای برقراری حکومت جهانی اتفاق نظر دارند.
درست ☐ نادرست ☐

۴ تقویت معرفت و محبت به پیامبر (ص) یکی از مسئولیت‌های منتظران در دورهٔ غیبت است. درست ☐ نادرست ☐

**ج) جمله‌های زیر را با کلمه‌ها یا عبارت‌های مناسب کامل کنید. (۰/۵)**

۵ منتظر حقیقی تلاش می‌کند که در عصر غیبت، ..... باشد.

۶ مراجعه به عالمان دین، عمل به احکام فردی و اجتماعی دین و ..... از جمله دستورات امام زمان (ع) است.

**د) گزینهٔ مناسب را انتخاب کنید. (۱)**

۷ کدام‌یک از موارد، در شناخت و محبّت به امام زمان (ع) و از بین رفتن تردیدها مؤثر نیست؟
الف) شناخت جایگاه امام در پیشگاه الهی
ب) پیروی از فرمان‌های امام عصر (ع)
ج) آشنایی با شیوهٔ حکومت‌داری ایشان به هنگام ظهور
د) آشنایی با ویژگی‌های ایشان در سخنان معصومین (ع)

۸ کدام‌یک از گزینه‌های زیر جزء اهداف انبیا که همان تشکیل حکومت امام عصر (ع) است، می‌باشد؟
الف) پیروی از فرمان‌های امام عصر (ع)
ب) آماده کردن خود و جامعه برای ظهور
ج) دعا برای ظهور امام عصر (ع)
د) فراهم شدن زمینهٔ رشد و کمال

**هـ) به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.**

۹ اعتقاد شیعه دربارهٔ موعود چیست؟ (۱)

۱۰ ✪ فواید اعتقاد به زنده بودن امام مهدی (ع) و حضور ایشان در جامعه را بنویسید. (۲)

۱۱ از ویژگی‌های جامعه مهدویت دو مورد را نام ببرید. (۱) (چهارمحال و بختیاری - مدرسهٔ شاهد لردگان - خرداد ۹۸)

۱۲ ✪ به اعتقاد جامعه‌شناسان، پویایی جامعهٔ شیعه در طول تاریخ به چه عواملی وابسته است؟ (۱)
(رباط کریم - مدرسهٔ شهیدان تقی‌زاده - خرداد ۹۷)

۱ نشناختن امام زمان خود (۰/۵) ۲ عدالت‌گستری (۰/۵) ۳ درست (۰/۲۵) ۴ نادرست (۰/۲۵) ۵ پیرو امام خود (۰/۲۵)
۶ مقابله با طاغوت (۰/۲۵) ۷ گزینهٔ «ب» (۰/۵) ۸ گزینهٔ «د» (۰/۵) ۹ ما شیعیان معتقدیم که بنابر سخنان صریح پیامبر اکرم (ص) و ائمهٔ اطهار (ع)، موعود و منجی انسان‌ها، دوازدهمین امام و فرزند امام حسن عسکری (ع) است (۰/۵) و با توجه خاص خداوند، به حیات خود ادامه می‌دهد تا اینکه به اذن خداوند ظهور می‌کند و حکومت جهانی اسلام را تشکیل می‌دهد. (۰/۵)

۱۰ اوّل اینکه پیروان آن حضرت، از یک سو، امام خود را حاضر و ناظر بر خود می‌یابند (۰/۵) و از سوی دیگر، آنان می‌توانند خواسته‌های خود را با امام خود همانند دوستی صمیمی در میان بگذارند (۰/۵) و برای به دست آوردن رضایت ایشان، تلاش کنند. (۰/۵) دوم اینکه جامعه به صورت‌های گوناگون از هدایت‌های امام و از ولایت معنوی ایشان برخوردار می‌گردد. (۰/۵) ۱۱ ۱- در جامعهٔ مهدوی، قطب مرفّه و قطب فقیر، طبقهٔ مستکبر و طبقهٔ مستضعف وجود ندارد. (۰/۵)، ۲- در جامعهٔ مهدوی خبری از فقر و بینوایی نیست. (۰/۵) ۱۲ ۱- گذشتهٔ سرخ؛ اعتقاد به عاشورا، آمادگی برای شهادت و ایثار (۰/۵)، ۲- آیندهٔ سبز؛ انتظار برای سرنگونی ظالمان و گسترش عدالت در جهان، زیر پرچم امام عصر (ع) (۰/۵)

## درس ۱۴: مرجعیت و ولایت فقیه

### مفاهیم آموزشی

**هدف درس:** تبیین چگونگی استمرار مسئولیت‌های مربوط به پیامبر (ص) و ائمه (ع) در دوران غیبت کبری

**ضرورت تداوم مسئولیت‌های امام در عصر غیبت**

دین اسلام همیشگی و برای همهٔ دوران‌هاست، پس عقلاً ضروری است که دو مسئولیت «مرجعیت دینی» و «ولایت ظاهری» در عصر غیبت ادامه یابد.

دلایل تداوم دو مسئولیت رسالت (در عصر غیبت)
- ۱- اگر «مرجعیت دینی» ادامه نیابد، یعنی متخصصی نباشد که احکام دین را بداند و برای مردم بیان کند و پاسخگوی مسائل جدید مطابق با احکام دینی نباشد، مردم با وظایف خود آشنا نمی‌شوند و نمی‌توانند به آن وظایف عمل کنند.
- ۲- اگر «ولایت ظاهری» ادامه نیابد و حکومت اسلامی تشکیل نشود، نمی‌توان احکام اجتماعی اسلام را که نیازمند مدیریت و پشتوانهٔ حکومتی است، در جامعه به اجرا درآورد.

**راهکار پیامبر و امامان (ع) برای عصر غیبت**

امامان (ع)، دانشمندانی را تربیت می‌کردند که در حدّ توان به معارف و احکام دین دست یابند و به آموزش احکام اسلام به مردم در نقاط مختلف شهر خود یا شهرهای دیگر بپردازند.

خداوند در قرآن کریم دستور می‌دهد گروهی از مردم، وقت و همت خود را صرف شناخت دقیق دین کنند و به «تفقّه» در دین بپردازند تا پس از کسب علم به شهرهای خود بروند و قوانین اسلام را به مردم بیاموزند.

معنای «تفقّه»: تلاش برای کسب معرفت عمیق

فقیه: افرادی که به معرفت عمیق در دین می‌رسند و می‌توانند قوانین و احکام اسلام را از قرآن و روایات به‌دست آورند.

**توجه:** مسلمانان وظیفه دارند در زمان غیبت امامان (ع) یا عدم امکان دسترسی به ایشان، به این فقیهان مراجعه کنند.

امام صادق (ع) می‌فرماید: «هر کس از فقیهان که نگهدارندهٔ نفس خود، نگهبان دین خود، مخالفت‌کننده با هوی و هوس خود، فرمان‌بردار مولایش باشد، پس بر مردم است که از او پیروی کنند.»

امام عصر (عج) در پاسخ یکی از یاران خود دربارهٔ «رویدادهای جدید» فرمود:

«و در مورد رویدادهای زمان به راویان حدیث ما رجوع کنید. که آنان حجت من بر شمایند و من حجّت خدا بر آنها می‌باشم.»

**توجه:** مسلمانان در غیبتِ امام، نه تنها در احکام و مسائل فردی، بلکه در مسائل اجتماعی هم، باید به فقیه مراجعه کنند.

انجام چنین وظیفه‌ای، جز با نفی حاکمان طاغوت و تشکیل «حکومت اسلامی» به رهبری فقیه میسّر نیست.

در دورهٔ غیبت، بنا به فرمان امام زمان (ع)، «فقیهان» واجد شرایط، دو مسئولیتِ «مرجعیت دینی» و «ولایت ظاهری» را برعهده دارند.

تقلید (پیروی): مراجعهٔ کسانی که در احکام دین متخصص نیستند، به متخصصان احکام دین جهت آموختن این احکام از آنان.

مرجع تقلید: فقیهی متخصص که در احکام دین به او مراجعه می‌کنیم.

ولی فقیه: از میان فقیهان، کسی که توانایی سرپرستی و ولایت جامعه را دارد، عهده‌دار حکومت می‌شود و قوانین الهی را در جامعه به اجرا درمی‌آورد.

در عصر غیبت
- ۱- «مرجعیت دینی» در شکل «مرجعیت فقیه» ادامه می‌یابد.
- ۲- «ولایت ظاهری» امامان به صورت «ولایت فقیه»، استمرار پیدا می‌کند.

✪ **شرایط مرجع تقلید**
- ۱- با تقوا باشد.
- ۲- عادل باشد.
- ۳- زمان‌شناس باشد؛ بتواند احکام دین را متناسب با نیازهای روز، به دست آورد.
- ۴- اعلم باشد؛ یعنی از میان فقها از همه عالم‌تر باشد.